

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยมีความหลากหลายของทรัพยากรพรรณพืชมาก เฉพาะพืชชั้นสูงมีอยู่ประมาณได้กว่า 15,000 ชนิด (วีระชัย, 2541:7) พืชพรรณหลายชนิดเป็นพืชเศรษฐกิจ บางชนิดเป็นยาสมุนไพร สามารถนำมาใช้เป็นยารักษาโรคต่าง ๆ ได้ แต่การใช้ประโยชน์ของพืชส่วนใหญ่ยังไม่ได้มีการศึกษาอย่างจริงจัง หากมีการส่งเสริมและการขยายพันธุ์ควบคู่ไปกับการดำเนินการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแล้วจะเป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรพืชอย่างชาญฉลาดและให้ผลประโยชน์อย่างสูงสุดแบบยั่งยืนทั้งในด้านการอนุรักษ์พันธุ์พืช การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดอีกด้วย

ในขณะที่ผืนป่าที่มีขนาดใหญ่และอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพรรณนานาชนิดได้ลดลงทุกที เนื่องมาจากผลกระทบของการพัฒนาประเทศและการเพิ่มจำนวนประชากร การศึกษาและดำเนินการเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพืช ตลอดจนการพัฒนาและส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความหวงแหนทรัพยากรพืชและการนำมาใช้ประโยชน์อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ

การที่ชาวบ้านจะเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติ จำเป็นต้องทราบข้อมูลเบื้องต้น อันได้แก่สภาพป่าและชื่อที่ถูกต้องของชนิดพันธุ์ไม้ต่าง ๆ โดยเฉพาะชนิดพันธุ์พืชในป่าธรรมชาติที่ขึ้นอยู่ ซึ่งการจะได้ทราบชื่อชนิดของพืชที่ถูกต้องนั้นจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานทางด้านพฤกษศาสตร์ในการจำแนกพันธุ์พืช จัดลำดับ ตลอดจนความรู้เกี่ยวกับแหล่งกำเนิด การแพร่พันธุ์ เขตการกระจายพันธุ์และคุณค่าของพรรณไม้ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ทั้งยังเป็นการเพิ่มพูนความรู้ด้านทรัพยากรพืช เพื่อจะได้นำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษา ค้นคว้าและเกิดประโยชน์สูงสุดอย่างต่อเนื่องตลอดไป

จากประเด็นดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในเรื่องนี้มีความเห็นว่า พรรณพืชและของป่าเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชุมชน เป็นแหล่งของทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าที่สำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม พรรณพืชและของป่ายังคงเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลทุกสมัยต้องหาวิธีการแก้ไขอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศกำลังอยู่ในภาวะถดถอยส่งผลกระทบต่อประเทศ โดยเฉพาะด้านความต้องการพื้นที่ทำการเกษตร จึงส่งผลผลักดันให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่า เพื่อต้องการผืนดินป่าไม้ไปใช้ในการทำการเกษตรอย่างกว้างขวาง และบางพื้นที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำในท้องถิ่นที่มีความรู้ความเข้าใจในทางที่ผิด ทำให้การปฏิบัติงานในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรพรรณพืชและของป่าของเจ้าหน้าที่ไม่สามารถปฏิบัติ

งานได้อย่างสะดวกเต็มที่และทั่วถึง ดังนั้นชุมชนจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและของป่า เพื่อที่จะสามารถที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาการทำลายธรรมชาติและของป่าได้ หากชุมชนขาดความรู้ ความเข้าใจและขาดจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและของป่าแล้ว ย่อมส่งผลเสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติและของป่าได้ ดังนั้นหากได้ทราบถึงความรู้ความเข้าใจของชุมชนแล้ว จะเป็นแนวทางหนึ่งในการส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและของป่าแก่ชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพรรณพฤกษชาติและของป่าของชุมชนบริเวณพื้นที่โดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคลเศรษฐกิจและสังคมกับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่า
3. เพื่อศึกษาปัญหา ความต้องการและข้อเสนอแนะจากการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากพรรณพฤกษชาติและของป่า

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้วิจัยคาดว่าผลจากการศึกษาในเรื่องนี้จะสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางให้ชุมชนบริเวณรอบ ๆ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ รู้จักการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ ก่อให้เกิดการหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและของป่า โดยเฉพาะพืชหายาก พืชใกล้สูญพันธุ์และพืชเฉพาะถิ่น ก่อนที่พืชเหล่านั้นจะสูญพันธุ์ไปตลอดจนชุมชนได้มีส่วนร่วมในการแก้ไขปรับปรุงเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้นและเพื่อนำไปปฏิบัติในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและของป่าต่อไปในอนาคต

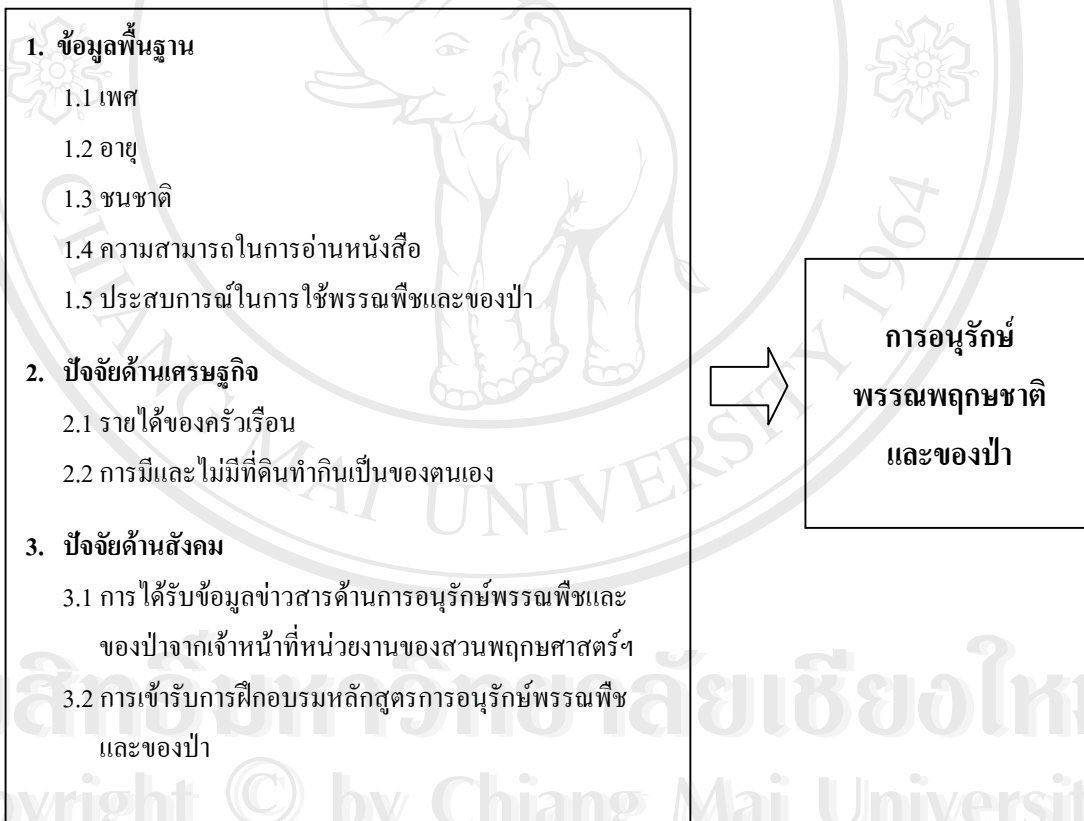
สมมุติฐานการวิจัย

ลักษณะพื้นฐานด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ชนชาติ ความสามารถในการอ่านหนังสือ ประสบการณ์ในการใช้พรรณพืชและของป่า รายได้ของครัวเรือน การมีและไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ ฯ และการเข้ารับการฝึกอบรมหลักสูตรการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่าของราษฎร มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์พรรณพฤกษชาติและของป่าของชุมชนบริเวณโดยรอบสวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ (Independent Variables)

ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

นิยามศัพท์

การอนุรักษ์พรรณพฤษชาติ หมายถึง การใช้ทรัพยากรพรรณพืชและของป่า ตลอดจนการปฏิบัติอย่างเหมาะสม การป้องกัน การบำรุงรักษา เพื่อเกษตรกรจะได้ใช้ประโยชน์จากป่า ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นเวลานานที่สุด โดยมีส่วนสูญเสียจากการใช้ประโยชน์น้อยที่สุด และจะต้องกระจายการใช้ประโยชน์ให้ทั่วถึงกัน

ของป่า หมายถึง สิ่งที่เก็บและนำออกมาจากป่าเพื่อใช้ในด้านอุปโภคและบริโภค เช่น เห็ด ฟืน

ชุมชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบริเวณรอบ ๆ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ อำเภอมะเริม จังหวัดเชียงใหม่

สวนพฤกษศาสตร์ หมายถึง สถาบันทางวิชาการด้านพืชที่มีการรวบรวมพันธุ์ไม้นานาชนิด ทั้งพืชท้องถิ่นและพืชต่างถิ่น นำมาจัดปลูกรวมกันอย่างเป็นระบบในพื้นที่ขนาดใหญ่ มีการกำหนดชื่อ จัดแบ่งประเภทและชนิดของพันธุ์พืชอย่างเป็นระบบ จัดเป็นศูนย์กลางทางวิชาการด้านพืช ทั้งการอนุรักษ์และขยายพันธุ์ ศูนย์วิจัยค้นคว้า ศูนย์พัฒนาบุคลากรศูนย์รวมข้อมูลเอกสารอ้างอิง เป็นสถาบันที่ให้การศึกษาคณะนิสิตและพัฒนางานด้านพฤกษศาสตร์ ตลอดจนให้การพักผ่อนหย่อนใจและสันทนาการแก่ประชาชนโดยทั่วไป

พรรณพืช หมายถึง พืชที่ขึ้นอยู่ทั่ว ๆ ไป สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในด้านอุปโภคและบริโภค

การใช้ประโยชน์จากพรรณพืช หมายถึง การใช้ทรัพยากรพรรณพืชอย่างมีคุณค่า และมีประสิทธิภาพมากที่สุด ก่อให้เกิดประโยชน์กับมวลมนุษยชาติให้มากที่สุด ทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างยั่งยืนสม่ำเสมอตลอดไป

ประสบการณ์ในการใช้พรรณพืชและของป่า หมายถึง การนำพรรณพืชและของป่ามาใช้โดยนับจำนวนปีตั้งแต่เริ่มใช้จนถึงวันสำรวจ

การได้รับข้อมูลข่าวสารด้านการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า หมายถึง การได้รับทราบข่าวสารที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์พรรณพืชและของป่า จากหน่วยงานของสวนพฤกษศาสตร์ฯ

จำนวนสมาชิกในครัวเรือน หมายถึง จำนวนผู้ที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน อาจจะมีมากกว่าหนึ่งครอบครัวต่อครัวเรือน

อายุ หมายถึง อายุเต็มของเกษตรกรจนถึงวันสำรวจ

ระดับการศึกษา หมายถึง ระดับการศึกษาชั้นสูงสุดของเกษตรกรที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา

รายได้ของครัวเรือน หมายถึง รายได้จากภาคเกษตรกรรมและนอกภาคเกษตรกรรม เช่น การเก็บหาของป่า การรับจ้างทั่วไป ซึ่งจะเป็นรายได้ภายในครอบครัว

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved